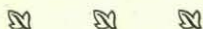

den snavel van den wouwaap. Hij klautert er mee de rietstengels in, waarna de zakdoek in het water valt. Vlug komt de vogel weer op het nest af; ondertusschen heb ik mijn hand op de eieren gelegd en kijk gespannen toe, hoe de vogel daarop zal reageeren. Maar ik ben zoo dom, geen rekening te houden met den aard van het beestje; want plotseling schiet bliksemsnel de snavel uit in de richting van mijn oog, maar gelukkig trek ik bijna even snel mijn hoofd achterover. Dat scheelde een haar; reeds voelde ik de snavelpunt vlak onder m'n oog, want evenals de roerdomp heeft ook de wouwaap de gewoonte om naar je oogen te pikken. Aan alles kon ik bespeuren, dat de vogel het vooral op mijn hoofd had gemunt en de nijdige snavelhouden op mijn hand gebeurden dan ook hoofdzakelijk doordat ik deze ter bescherming voor mijn hoofd hield. Zat ik b.v. in de hut verscholen, zoodat de vogel mij niet kon zien, dan kon ik hem met de hand buiten de hut op het nest strelen en ging de vogel hoogstens in de afweerhouding zitten. Doch zoodra kwam ik tevoorschijn of de vogel werd een en al actie en deed de eene uitval na de andere op mijn hoofd.

Ook bij dezen wouwaap was het alleen het wijfje dat de eieren bebroedde en ook alleen de jongen groot bracht. Heelemaal groot brengen deed ze de jongen niet, want toen deze veertien dagen oud waren, was op een dag het nest leeg, evenals dit het geval was bij nog drie andere nesten, welke we wisten, waar tusschen twee haakjes de mannetjes wel de wijfjes met het werk hielpen; maar dit heeft met de kwestie niets te maken. Wat is n.l. het geval? In Nieuwkoop worden de jonge wouwaapjes door verschillende lui uit de nesten gehaald (een van de bewoners heeft daardoor zelfs den bijnaam van „de vliethond”). Dan worden ze door de stroopers een paar dagen met visch gevoerd, waarna ze op de Markt in Gouda bij een opkooper belanden, die ze dan weer verhandelt aan de verschillende diergaarden. Nu moet U zelf maar uitmaken wie het meest schuldig is aan deze overtreding (de strooper, de opkooper of de diergaarden). Jammer dat de wet dezen vogelhandel niet onmogelijk maakt!

Haarlem.

NOL BINSBERGEN.

ZWERFTOCHTEN DOOR OER-NEDERLAND No. XI - (HULSHORST III).

In De Levende Natuur No. XXXVII, afl. 9 van Januari 1933 hebben wij onder No. 4 een foto vertoond van twee aardige dennen, die aan Japansche dwerg-boompjes in groot formaat deden denken (de rechtsche is ongeveer een meter hoog en al oud) en die een heel typisch beeld geeft van hetgeen zich in zandverstuivingen afspeelt, waar in zoo veel gevallen de strijd om het bestaan uiterlijk gekenmerkt is door allerhand abnormaliteiten in groei en verdedigingsmaatregelen der gewassen. Zoo meet nu reeds het blootgestoven gedeelte van een horizontale wortel ruim 8 m. Bij een andere, circa 4 m. hooge den op dit terrein, die ook een

heel moeizaam bestaan heeft, hebben wij een totaal blootgestoven wortel van bijna 20 m. lengte kunnen vinden.

Omdat wij dikwijls langs deze twee boompjes liepen en de toestand zich iedere keer gewijzigd had door de stormen die intusschen het heuveltje afbliezen, zoodat de boomen op steeds hooger wordende stelten kwamen te staan, kwam ik op de gedachte deze twee ook verder in 't oog te houden. De hier volgende 4 foto's, die nadere toelichting overbodig maken, laten zien hoe de kracht der stormen steeds verder werkt. Onze vriendjes lijken thans op vechtende hanen. Foto No. 4 is van Juli 1940; geeft dus een beeld van den tegenwoordigen toestand.

Hoe lang zal het nog duren tot een of alle beide bezwaken zijn?

De enorm lange horizontale wortels die deze boomen uitzenden om zich te verankeren en om zooveel mogelijk voedsel en vocht uit deze magere zanden te trekken, steken reeds gedeeltelijk de lucht in, terwijl de steltwortels geleidelijk hooger worden. Vermoedelijk zullen onze twee vrienden niet al te lang meer weerstand kunnen bieden aan dezen genadeloozen bestendigen vijand; ze laten thans nog tamelijk veel naalden en een krachtig uiterlijk zien, al is ook reeds bij de hoogerstaande de meest uitstekende wortel dor en afgebroken.

Weliswaar hebben in de laatste jaren de Z.-W.-stormen veel minder dan vroeger gewoed en zoover mij bekend veelal de O.-stormen het hoofdwerk verricht; juist de Z.-W.-stormen zijn het die op onze stuifterreinen den toon aangeven en de meest verderfelijke uitwerking hebben. Bij mijn laatste bezoek kon ik vaststellen, dat zeer veel plekken, die sedert jaren blootgestoven waren, nu weer met stuifzand bedekt zijn en zelfs begint het aan de W.-kant van het terrein groen te worden. Waar hier te voren zuiver zand was, groeien thans algen, mossen, gras en staan reeds vele kleine dennen en ook berkjes, die zich hier zelfstandig gevestigd hebben, terwijl daarentegen aan de O.-kant flinke veranderingen door erosie, tengevolge van het wegspoelen der zanden gedurende stortregens en verstuiving naar het W. bij droog weer en daaropvolgende O.-stormen zijn ontstaan.

De mogelijkheid om artefacten te vinden is momenteel zeer gering, want dit terrein is reeds erg leeg gezocht, maar bovendien zijn plekken, die nog een kansje zouden kunnen bieden, thans door een laagje zand bedekt. Opvallend is ook, dat de vele erratische blokken en stukken steen (en aan de W.-kant lagen ze in massa's) tot op drie stuks heelemaal verdwenen zijn. Werden ze weggehaald of onder zand bedolven? Ik hoop het laatste. Het eerste lijkt mij onwaarschijnlijk en als het zoo zou zijn, dan is het onbehoorlijk, want deze groote stukken *behoren* op het terrein te blijven als een origineel onderdeel van het geheel.

Dit is heel iets anders dan de kleine ca. 2 cm lange artefacten die wij hier oprapen, die in de musea behooren en ook terecht komen en die toch niemand zonder moeite zien of vinden kan; die ook niet in het minst een zichtbaar kenteeken van dit terrein uitmaken, wat wel het geval is met de erratische steenen, sedert ze duizenden jaren geleden na een langen tocht met het ijs uit het hooge noorden hier uiteindelijk geland en gestrand zijn.

Fig. 1.

Fig. 2.

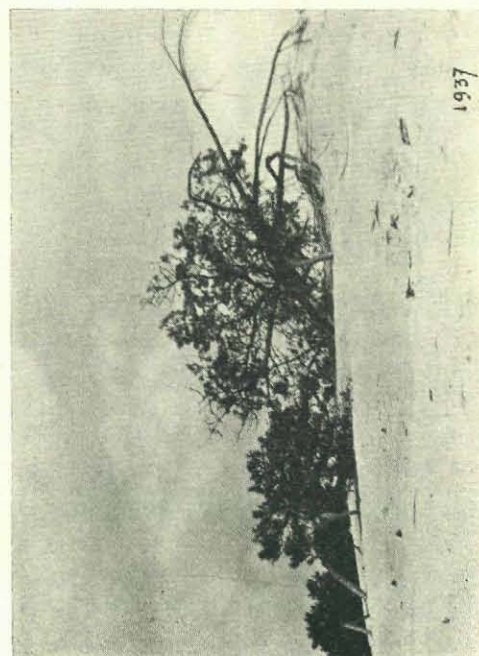

Fig. 3.

Fig. 4.

Foto's G. Oppenheim.

Wij spraken van het zoeken der artefacten. Dat is iets, dat ook kennis van zaken vereischt, want men moet weten te zoeken om te vinden. Vele malen waren liefhebbers met ons mede op zoek, die niets of zoo goed als niets terugbrachten en teleurgesteld waren over de armoede van het terrein. Maar niet het terrein was toen zoo arm, de reden was, dat de zoekers niet wisten wat noodig is om deze weinig opvallende stukken te vinden. Eerste hoofdzaak is, als men aan 't zoeken gaat, zich totaal hierop te concentreren en links noch rechts te kijken, maar steeds voor de voeten en heel langzaam verder wandelend te gaan. Levert een plek verschillende vondsten, dan is het mijn gewoonte om mijn wandelstok in den grond te steken en om dit centrum rond te zoeken tot het zorgvuldig afgegraasd is, en eerst dan verder te zwerven, anders dwaalt men af zonder het te weten.

Ook het licht speelt een groote rol, eigenlijk de hoofdrol bij deze bezigheid. Is de lucht bedekt, dan bestaat er heelemaal geen belemmering, want de oogen worden door niets vermoeid, wat op zulk lichtkleurig terrein, als er zon is, of afwisselend zon en schaduw, sterk het geval is. Is er blauwe lucht en heldere zonneschijn dan zijn de beste kansen voor het vinden der microlithen als men tegen de zon in zoekend wandelt; dan blinken deze door het zand gepolijste stukjes reeds van ver op, en ervaring zegt ons dan — daar het meest stukjes zijn met facetten — dat wij iets bewerkt voor ons hebben. Ik had twee jaren noodig om iets te leeren vinden; als wij eenmaal deze routine bezitten, dan eerst is met zekerheid op vondsten te rekenen.

Ook van groot belang is de toestand van het terrein zelf; na een tijdperk van aanhoudende Z.-W.-wind of stormen en droogte zijn er de beste kansen, want op deze wijze zijn de terreinen in hun oorspronkelijken toestand ontstaan en de artefacten blootgekomen. Is het vochtig, dan heeft zoeken geen zin, want het zand kleeft en wij vinden zoo goed als niets.

Waar wij moeten zoeken? Dat is niet te zeggen! Haast overal bestaan vindmogelijkheden en slechts ervaring wijst den goeden weg. Zooals vroeger reeds gezegd is bieden terreinen, die met kleine kiezels bedekt zijn geen, maar diep uitgestoven gronden van zuiver zand en ook randen van oerlagen (oude vegetatie-lagen) de beste kansen op vondsten.

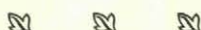
Het natuurlijk polijsten der silices gaat tamelijk vlug en kan niet, zooals ik vroeger wel gedacht heb, als ouderdomsbepaling gelden. Proefnemingen die ik begon, konden jammer genoeg niet zorgvuldig worden nagegaan, omdat het proefmateriaal mij steeds door liefhebbers ontvreemd werd, al was het ook waardeloos voor de verzamelaars; het waren namelijk vuursteenbrokjes met oostindische inkt gemerkt en gedateerd. Toch hebben deze proeven mij het bewijs geleverd, dat ruwe stukken vuursteen, gedurende 15 maanden aan het zandstuiven blootgesteld, reeds behoorlijk gepolijst waren. Het gepolijst zijn is een kenmerk voor de artefacten uit deze zandterreinen, die, omdat ze rustig gelegen hebben sedert de praehistorische mensch ze aanraakte, meestal aan beide kanten mooi glanzend geslepen zijn door de eeuwenlange wrijving der daaroverheenstuivende zanden; is het stuk van begin af aan in z'n oorspronkelijke ligging gebleven, dan kan het ook zijn alleen de bovenkant ge-

polijst en de onderkant origineel ruw zijn; in dit geval een teeken, dat het stuk nooit meer gekanteld is.

Terwijl silex die aan weer en wind blootgesteld is en ook aan minerale beïnvloeding uit den bodem blootstaat, ten slotte van kleur verandert d.w.z. een patina krijgt, die zijn origineele kleur heelemaal doet verdwijnen, veranderen deze stuifsterrein-stukken slechts heel zelden van kleur, dus krijgen geen patina. Dit is m.i. ten gevolge van het polijstingsproces dat alle uiterlijke beïnvloedingen onmogelijk maakt.

Amsterdam.

R. OPPENHEIM.

OP DEN IMBOSCH.

In aflevering 7 van den vorigen Jaargang heeft Dr. Thijsse iets medegedeeld over het landschap van den Beerenberg, naar aanleiding van een in 1778 verschenen boekwerk van den doctor in de wijsbegeerte en dominé J. F. Martinet te Zutphen. Dit boekwerk bevat samenspraken tusschen leeraar en leerling over velerlei wetenswaardigheden der natuur, ook over landschappen, en een der meest interessante gedeelten is zeker, waarin Martinet beschrijft hoe hij op een rijtocht van Zutphen naar Arnhem over den ouden Eerbeekschen Weg nabij den Beerenberg een waterval met een beek ontdekte, „een woestheid der Natuur, die hem in stille verbaasdheid” bracht. Hij spreekt van een kristallijnen stroom, die schuimend zijn weg zocht door „een uitholling” van veertien tot twintig voeten diep, en zijn oorsprong had in een meertje op „de afhelling van den Beerenberg, waarin eenige eilandjes beslagen met biezenvoorkwamen”. De beek vond haar einde in een kom, „daar het water aan den voet van andere bergen gestuit werd, waar het deels door de warmte uitgedampt vervloog, deels onder den grond zich verloor”. Bij het artikel is een gravure afgedrukt, waar alles op te vinden is. Terecht wakte Dr. Thijsse belangstellenden op om de situatie, zooals die nu is, eens te gaan verkennen.

Toen wij in den afgelopen zomer enkele malen op den Imbosch kwamen, deed zich een mooie gelegenheid voor, om eens na te gaan wat er nog van al dit schoons was overgebleven. In Juni en Augustus stelden wij dit onderzoek in, dat zich overigens niet bepaalde tot den Beerenberg en omgeving, doch zich ook uitstreckte tot andere gedeelten van den Imbosch, in het bijzonder van de heidevelden en de Eerbeeksche laagte en omgeving, waarin o.m. het buurtschapje de Imbosch en het bekende Kerkpad naar Rozendaal gelegen is, een gebied, dat dezen zomer, naar ik met vreugde kon constateeren, door talrijke toeristen is bezocht. Men hoort van zekere zijde wel eens de klacht uiten, dat onze groote natuurmonumenten „door geen mensch worden bezocht”. Welnu, dit gaat voor den Imbosch evenmin op als voor de rest van het grootsche nationale park Veluwezoom van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Het was er op mooie dagen bepaald druk, langs de prachtige fietswegen dan, want bij de meertjes en oude beekbeddingen had ik gelukkig geen last van overmatige nieuwsgierigheid.

In Juni begonnen wij onzen speurtocht bij het buurtschapje de Imbosch, uitgaande van de gedachte, dat in de laagte van den Eerbeekschen Weg ongetwijfeld sporen van beken aanwezig moesten zijn, misschien ook wel van de Martinet-beek, want de laagte stuit immers nabij den Vijfsprong Het Groene Hek (waarschijnlijk stond hier vroeger een hek met groene kleur) tegen den massieven Beerenberg aan. Er stond mij toen slechts één dag ter beschikking, maar gelukkig kon ik van de groote plaatselijke kennis van den hoofdboswachter D. Brinksmas en van boswachter L. Brunsting van „Natuurmonumenten” gebruik maken. Zij bezitten